

Részletek az MSZMP Politikai Bizottságának, 1989. február 7-i üléséről

Bevezető

Alább az MSZMP Politikai Bizottságának, 1989. február 7-i ülésén elhangzott hozzászólásokból olvashatnak részleteket. Az MSZMP KB 1988. novemberi határozata után jelentősen megváltozott a Politikai Bizottság szerepe. A PB ettől kezdve „a Központi Bizottság munkáját előkészítő és döntései végrehajtását szervező testület” Ennek megfelelően itt hangzottak el az első észrevételek, gondolatok a „többspártrendszerre történő áttérés”-ről is. A tagok jórészt egyetértettek abban, hogy a bejelentés halaszthatatlan és szükségszerű. Ezt egyszerű gyakorlati kérdésként kezelték, egyedül Nyers Rezső próbálta meg a marxista elmélet síkján is megmagyarázni, mi is történik most? (Igazán eredeti olvasatában: „a többspártrendszer a megerősödött népi demokratikus, vagy szocialista, vagy akár a szocializmus felé vivő átmeneti társadalomnak a természetes létformája”). Az ülésen hosszas tanakodás folyt az MSZMP jövőbeni hegemóniájáról (jó lenne valahogy fenntartani), a kormányzóképes ellenzékéről (ami többek szerint nem létezik) és a következő öt év tennivalóiról (az MSZMP igazi esélye a második szabad választás megnyerése, valamikor 1995-ben). A legnagyobb fejtörést az „átmeneti időszak” okozta, hogyan lehet egyszerre folytatni, „megtartva megőrizni” és persze kontrollálni a politikai nyitást. Csak Pozsgay Imre próbálta meg végiggondolni, hogy miért kényszerül most az MSZMP átadni (de legalábbis megosztani) a hatalmat: „egypártrendszerű plurális formát nem tudunk teremteni”. A többség tudomásul vette a helyzetet és szorgalmazta a kádári politikával való szakítást – elsősorban Nyers Rezső, aki 1957 óta volt tagja a párt felső vezetésének.

TATAI ILONA: Tisztelt Politikai Bizottság! Rengeteget gondolkodtam azon, hogy itt tulajdonképp arról van szó, hogy egy új pályára történő átállás. Na most az új pályára történő átállás ez időtartamban ugye elkezdődő folyamat és nagyon nehéz most már azt mondani, hogy ez ezt hogyan lehet úgy szakaszolni, hogy ne legyen egyik szakasz ugye az alkotmányunk, akkor a pártkongresszus, minden esetre addig is van egy időszak, amíg ez az új pályára állítás megtörténik. Most volt itt egy olyan gondolata a Pozsgay elvtársnak, hogy ezt a bornirt kontinuitást, ezt így fogalmazta, ezt ne folytassuk. Na most itt valami olyat kellene, hogy az új pályára állításnál, tényleg többször foglalkoztunk már itt ebben a Politikai Bizottságban azzal, hogy igazán hogyan lehetne ezt az új pályára való átállást megcsinálni és bizonyos mértékig valamivel szakítani kellene. Na most, ezt hogy lehet megoldani, szóval ez, ez tulajdonképpen ennek az anyagnak számomra egyik problémája volt. Mert arról van szó, hogy itt valami, valami mást kellene elfogadtatni a párttagsággal, mint ami eddig volt. Hogyan lehetséges ez? Hogyan lehet itt a kontinuitás és a megszakítás, dilemmáját feloldani.

...

FEJTI GYÖRGY: ... Ami a párt hegemon szerepét mint célt illeti, ezt én politikai célnak tartom és ezt a célt feladni nekünk nem szabad hanem nagyon hangosan képviselni kell, hogy nekünk ez az ambíciónk. Hogy a társadalom vezető ereje legyünk. De ezt, ő, nem lenne helyes az alkotmányban rögzíteni. Az alkotmányt azt egy tartós, hosszú távú dokumentumnak tekintjük és praktikusán nem is lenne semmi hasznunk belőle. Ez a dolognak a lényege, hogy attól ez ott rögzítve van, attól bennünket még leszavazhatnak a választásokon, one zsinór. És ezért ezt a helyzetet olyan megfontolásból is, mint amit Németh elvtárs felvetett, ez az önbizalom hiányának a jele, ezt el kellene kerülni. Ugyanakkor az átmenetet valahogy meg kell tervezni és az átmenetet, bizonyos garanciákat biztosítani kell tehát hogy valami radikális átrendeződés ne következessen be.

...

GRÓSZ KÁROLY: Szóval ott kezdem az elején. Szerintem az átmeneti időszak is két szakaszból áll, ahogy én elképzelem. Az egyik a kongresszusig fog tartani, ez tehát az én felfogásom szerint '90 vége. A másik szakasz pedig '90 és '95 közötti időszak. Igazán az új struktúra olyan a '95 végi, vagy ha korábban csináljuk, akkor '94 vagy azokban az évekbe fog beállni véglegesen. Ugyanis, ha igaz az a tételmondat, hogy a pártok nem attól pártok, hogy bejegyeztetik magukat az Alkotmánybíróságnál vagy nem tudom hol kell bejegyeztetni, és deklarációkat hoznak létre vagy tesznek közzé, hanem attól, hogy milyen politikai erőt képviselnek. Politikai erejüket pedig nem a retorikával fogják elérni, mert ez átmeneti és múltó időszak, hanem teljesítményeikkel, azaz van-e programjuk, van-e olyan javaslatuk, amellyel a társadalom alapvető problémáinak megoldásához jobb alternatívát tudnak nyújtani mint a másik, most tudatosan nem az MSZMP-t fogalmaztam, hanem mint bármelyik másik, jobb alternatívát tud nyújtani és el tudja-e fogadtatni a társadalommal az alternatíváját. A párt ettől párt, az én megítélésem szerint. Na, most, ez nem fog egy hónap alatt vagy hat hónap alatt kialakulni. Én éppen ezért úgy gondolom, hogy bár most pártok, pártoknak nyilvánítják magukat vagy valamilyen csoportok pártoknak nyilvánítják magukat. Jelenlegi érvényes rend szerint ezt meg lehetne adminisztratív eszközökkel akadályozni, ezt ilyen kisszerűen intézni nem szabad. A pártok kialakulásának egy hosszabb távú folyamatát kell kalkulálnunk. Az első periódus, amelyben a hangulati elemek jelentősebbek lesznek mint a valódi tartalom, ez több mint valószínű, a '90-es választások körül fog megjelenni. Utána lesz a valódi megmértetés és nem a választások előtt. Itt még a tagadásos program '90-ig, '90 után már a tagadás nem lesz program. Tehát az én fejemben az átmenet, a kb. a '95-ös időszakot tartó periódus, amelynek lesz egy első szakasza, ez, ez év és jövő év első fele, és utána majd kialakul a valóságos erőviszony. (Közbeszólás: nem elszólás az a '95?) Nem. Hát elméletileg akkor van a második választás. (Nyers:

és a gazdasági válság elhúzódik, addig nem lehet stabilizálni.) És a válság a '92-es, '93-as, hát ez az az időszak, amikor mindenki majd megmérettetik, hogy hol helyezkedik el a politikai struktúrában és az MSZMP is megmérettetik, hogy van-e válasza erre a válságra, van-e programja a válságból kivezető útra és így tovább, és így tovább. Tehát én az átmenetet nem néhány hétnek, nem néhány hónapnak ebből következik, hogy nem is az alkotmányozás és a különböző, a jogállamisághoz tartozó intézményrendszerek kiépítésének és a törvényalkotó munka fő szakaszának periódusát látom. Mert ez, megítélésem szerint ez egy másfél-két év alatt le fog menni.

...

Ezzel a struktúrával, ezzel a politikai teherrel, ami mögöttünk van, és ezzel a hangulattal, amelybe behajszoltak bennünket és behajszoltuk magunkat, ebben egy egy év múlva lebonyolítandó választáson tudunk-e többséget teremteni, vagy nem tudunk? Én azt mondom, hogy van annyi erő a Magyar Szocialista Munkáspártban, hogy még ilyen helyzetben is tud többséget teremteni. Ha pedig nem tud többséget teremteni, akkor a Magyar Szocialista Munkáspárt nem lesz kormányzó párt, és akkor ellenzékben lesz. (Közbeszólás: ez ilyen egyszerű?) Nem, ez sokkal bonyolultabb csak nem tudok bonyolultabban rá válaszolni. Mert azt az élet fogja bonyolítani. Ugyanis, a nagy kérdés az, hogy egy kormány, ő, struktúraváltás társadalmi struktúraváltást jelent-e vagy sem. Egy társadalmi struktúraváltás Magyarországon polgárháborúval fog együtt járni. Én nagyon nehezen tudom elképzelni, hogy ma van Magyarországon számottevően olyan erő, amelyik ezt a polgárháborút akarja célként kitűzni, és ez a polgárháborút hajlandó felvállalni. Tudniillik itt nem lesz beavatkozás az én meggyőződésem szerint se keletről, se nyugatról. Itt egy lezárt termoszt lesz, amin belül ki kell szenvedni a saját válaszunkat, akkor pedig itt kő kövön nem fog semmi maradni. Arról meg vagyok győződve, mert van olyan erő, amely képes és hajlandó lesz fegyvert fogni a rendszerváltozás megakadályozására. Egy kormányzati struktúra megváltozására azonban nem kell fegyverhez nyúlni ott a politika eszköztárával kell, ő. Ezért egyedüli utat abban látom, hogy megegyezéses alapon történjék a politikai átmenet a különböző erők között, és nem a politikai harc ő, ő, technológiájával, bár bizonyára a politikai harc teljes egészében nem iktatható ki, ugyanis a megegyezéses megoldáshoz két partner kell minimum, aki akar megegyezni, mert másképp nem jön létre megegyezés. Nem vagyok róla meggyőződve, hogy amiben az MSZMP meg akar egyezni, hogy abban minden más gomba módra elszaporodott párt hajlandó megegyezni. Azonban a mi realitás érzékünkötől függ, hogy megtaláljuk-e azokat a partnereket, akivel egy koalíciós struktúrában képesek vagyunk azt a többséget megteremteni, ahol a társadalom alapjai megmaradnak.

...

POZSGAY IMRE: Sokat gondolkodtam azon, miért nem sikerült az egypártrendszer mellett megvalósítani a pluralizmust, amire még volt némi reményünk a májusi pártértekezleten, mert gondolom azért került bele így a határozatba. Egyetértek az anyaggal, amelyik itt most már realitásként kezeli azt, hogy többpártrendszerű plurális formát tudunk alkalmazni és bizonyos értelemben prognosztizálhatjuk, de ha adminisztratív eszközökhöz nem akarunk nyúlni akkor meg nem történné nem tehetjük ezt az eseményt, ill. ezt a folyamatot. Az okát annak, hogy egypártrendszerű plurális formát nem tudunk teremteni én a párt belső szervezeti korlátaiban és az ebből fakadó eszmei gyengeségben látom. Ugyanis egy plurális társadalmi mozgást egy párt mellett csak abban az esetben lehetett volna megvalósítani, ha a párt maga szervezetenként alkalmas rá és lehetővé teszi, hogy időben a platformszabadság formái megvalósuljanak, a társadalom vitái lezajlódjanak a pártban, azok a viták, amelyeket most kívülről és más szervezetek útján közvetítenek ebben a politikai rendszerben.

...

Én is azt tartom a legnagyobb politikai problémának, hogy hogyan őrizheti meg az MSZMP hegemon helyzetét, szerepét itt a többpártrendszer körülményei között. S azokkal értek egyet, Grósz elvtárs is ezt mondta, Németh elvtárs, és mások, hogy akik azt vallják, hogy ezt jogi deklarálással különösen alkotmányos definícióval nem lehet megoldani. Nincs az istennek az az alkotmánya,

amelyik hegemon helyzetbe tudjon egy pártot tartani, ha a saját tagsága és társadalmi kapcsolatai azt nem tudják elérni. És ugyanakkor egy ilyen definíció csak ő, további kételyeket ébresztene a társadalomban, talán éppen képességeinket illetően. Ezért én is azt mondom, hogy a hegemon helyzetre törekedni kell és ez küldetése is az MSZMP-nek, de nem jogi formulában kell ezt, hanem s itt mondom ki én is, volt aki megegyezésnek nevezte, én kiegyezésnek szeretem nevezni, de ezek csak szóhasználati dolgok, kiegyezéses formában kell az első menetben garantálni, és a második menetben a nyílt versenyhelyzetet vállalni. Ez a szakaszolás az én szememben és az én elképzelésem szerint, de ezt éreztem az eddig elhangzottakból is. Ezen, a kérdés azonban az, hogy van-e realitása a kiegyezésnek. Ezt a realitást én abban látom, amit Grósz elvtárs úgy fejezte ki, hogy hát, ő, stílusváltás érződik a lehetséges és esetleges partnerek körében. Mert katasztrófát azért itt józan erők nem akarnak, bármilyen politikai ambícióik legyen is. Azt pedig kétségtelenül belátják, hogy kormányképes erő az MSZMP-n kívül jelenleg nincs. Tehát szavazó cédulákkal esetleg letörölhetik a politikai szinterről, de kormányképes erőt a helyére nem tudnak állítani.

...

Lehet olyan, hogy az MSZMP nagy pártként menjen bele töredék és elaprózott pártokkal való kapcsolatban ez is egy megfontolandó szempont. És az a gyanúm, hogy az első szakaszban amúgy is ilyen nyüzsgés lesz a, mert sokaknak van itt politikai ambíciója, akik esetleg párttá akarnák formálni a saját törekvéseiket, de előbb-utóbb az ország érdeke azért azt kívánja, hogy két három erős partnerpárt vállaljon hol koalícióba hol ellenzékbe, de valami felelősséget ezért az országért.

NYERS REZSŐ:

...

Az alternatív csoportok is régóta kifejezik a magyar társadalomban főleg a magyar értelmiség politikai felfogását, amely nem a monolit egypártrendszer mellett volt régóta már, és ez mindig vitatott is marxista szempontból is vitatott a szocializmus szempontjából is vitatott. Ezek az alternatív csoportok azonban marginális szerepet játszottak eddig a magyar társadalomban, ahogy a gazdasági válság megerősödött és a válság kezelésében nehézségeink keletkeztek úgy azonban egy híd képződik, ez a híd még mindig nem erős vagy nincs is meg, de képződik ezen meghatározott fő tömegek és az alternatív szervezetek között a mi hidunk ezen meghatározott tömegek között, ez meg van még, ez gyengül. Valami ilyen állapotban vagyunk. Májusban szerintem mi optimisták voltunk a válság megoldhatóságának az időpontjában és a mikéntjében. Látszik, hogy ez nagyobb. Én egyet értek Grósz elvtárs azon nagyon fontos gondolatával, hogy nem lehet pontosan meghatározni, hogy meddig, de körülbelül '95-ig, vagy a '90-es évek elejéig oldható meg ez a válság, tehát addig válság menedzselő, gazdasági válságmenedzselő társadalom leszünk. Kérdés, hogy politikai válság meddig tart. A politikai válságnak nem szabad addig tartania, mint a gazdasági válság, mert az összeomlás, jóval előbb összeomlás. Tehát ezt meg kell tudni oldani, ez az alapképlet.

...

Marxot meg kell haladnunk most már majd sok mindenben. Következő időszak feladata. Azt hiszem, hogy a Marx-i államfelfogás nagyon egyoldalú. Mi most egy egész más állam felé megyünk és legyünk tisztába. (Pozsgay: illuzórikus volt). Nem mondanám, hogy illuzórikus, kifejezte az állam, nem kérem, én, az állam osztályjellegét, egyik lényeges oldalát fejezte ki azzal, hogy az állam az az osztály viszonya produktuma az egyik osztály elnyomásának eszköze a másik osztállyal szemben. Vegyük tudomásul, hogy már szakítottunk ezzel a nézettel, ugye, Lenin időszakában volt valami logika mert sürgősen kimondták, hogy szocialista ugye az állam, és akkor elszakadhattak az egész Marx-i filozófiától.

...

A többpártrendszer szükségszerűségének a deklarálásával egyet értek, egy kis eltérés van az indokolásban nem lényeges ez, énszerintem a többpártrendszer a megerősödött népi demokratikus vagy szocialista vagy akár a szocializmus felé átmeneti társadalomnak a természetes létformája. Az

egypártrendszer, a forradalmi állapot a proletárdiktatúra természetes létformája vagy politikai formája és ugye annak is többféle változata van ezt tudjuk nagyon jól. Úgyhogy nekem ez a nézetem tehát egyáltalán nem keresném az okot, hogy magyarázgassam, hogy mért, mért ő, ő, mért van a többpártrendszer. Annyit megjegyeznék, hogy, hogy eddig sehol a világon a feudalizmus bukása óta, amióta a polgári társadalom létezik, egypártrendszer nagyon hosszú időn keresztül, hogy tartósan nem tudta fönntartani magát, mert nem biztosít elegendő mobilitást a társadalom mozgásoknak, ő, hát erről ennyit. Hegemón szerepet illetően, én egyetértek a hegemón szerep lényegével tehát ez tulajdonképpen egy vezető, meghatározó szerep értelemben fogjuk fel. Ez ugyanis azt a képzetet rejti magába, hogy álcázott formában visszajön az elv egy párt. Én szerintem itt tartalmilag arról van szó, hogy az átmeneti időszakban nem az átmeneti időszakban igen is biztosítani kell és tervszerűen és megegyezéssel tehát egy terv alapján megegyezni abban hogy a Magyar Szocialista Munkáspártnak kell a fő meghatározó kormányzati tényezőnek maradni. Én ebbe látom a lényegét de nem egyedül, hanem megosztva a kormányzás felelősségét és hatalmát másokkal. Kikkel ezt meg kell tárgyalni. Az első fázisban, az átmenet fázisában véleményem szerint tehát, nem lehet szó versengő pártokról. A lényegét tekintve nem lehet szó. Ha itt pártversengés indul a gazdasági konszolidáció egy bizonyos foka előtt, akkor abból társadalmi zűrzavar a társadalom egy béke tartós megbomlása lehet csak. És ezt nem ezt nemzeti felelősséggel mondom én és népi felelősséggel és minden csodával. Tehát nem lehet versenyző pártrendszer, hanem megegyezés egymást ellenőrző pártok kellenek. Az viszont kell, hogy egymást ellenőrizzék. Azok akik részt vesznek és meg kell engednünk, hogy ellenzék legyen és az meg mit tudom én ne csak ellenőrizze a pártot, hanem kulturálisan, vagy a koalíciót hanem kulturálisan szidja is. Ezt is meg kell engedni. Ez az átmeneti időszak. Az átmenet után pedig szükségképen versenyző pártrendszert látok szükségesnek. Ennyit erről.

...

Úgy kellene definiálni magunkat, hogy a párt a mai magyar társadalomban nem mindenkié, de kié a párt, kinek az érdekét képviseli. Nem mondhatjuk hogy a munkásosztályé mert nem az. Azt sem mondhatjuk, hogy a népé, mi az hogy a nép, mi az ugye, mi az, hogy a nép. Egyszer Veres Péter elmondta előttem, hogy őszerinte mi a nép, mikor már kiábrándulóba volt a népből egy kicsit. Úgyhogy azt se. Hát kis emberek, a kis emberek pártja vagyunk. Valahogy így kell. Az se jó, hogy a bérből és fizetésből élők vagy az alkalmazottak pártja. Az se jó. De mi az, nem igaz, hogy mi az értelmiség pártja tudunk lenni. Az se igaz. Nem ebbe, ebbe ezt illúzióknak tartom. Csak az értelmiséggel szövetségbe kell tudni lennünk állandóan nem tudunk az értelmiség pártja lenni. Valahogy ezt a kisember érzi, ezt kell szerintem a pártnak. És akkor határozzuk meg azt, hogy mi olyan politikát folytatunk, hogy a válság terheiből a kisembereknek jutó részt minimalizáljuk. Ezt tényleg minimalizálni kell. Hát, ugye akkor azt fogjuk mondani, de hát, de hát, hol látszik ez a gyakorlatban és akkor bele kell mennünk, tényleg tulajdonképpen ezt csináljuk csak ez nem sikerül jól. Kádárék is ezt csinálták. Sajnos olyan rosszul, hogy, hogy nem értékeli a magyar társadalom, hogy amikor közben eltolták az egész termelési szerkezetet, hallatlanul védték a kisembereket, hallatlanul védték. Ez mélyen szocialista volt, csak mélyen apolitikus volt és rossz volt. Ez a véleményem. De, de most nekünk ide vissza kell kanyarodni, csak nem oly, nem úgy, ahogy, ahogy a Kádárék csinálták. Tehát ez lenne egy dolog.

...

Még egy külpolitikai célt kell meghatározni, azt én most nem tudom megmondani, hogy az micsoda legyen ő, ő de ugye lehetséges lenne a tömbök leépülését, valami ilyesmit, ezért van a Magyar Szocialista Munkáspárt, hogy együtt a nemzetközi kommunista mozgalom meghatározott erőivel ezért munkálkodik. Vagy akár az SZKP-val még azt sem kell szégyellni, de „le a tömbökkel”. Ha csak ennyit mondunk, hogy mi mi ezt akarjuk nem új gondolat, de blikkfangossá válik egyszerre. Valami ilyesmit, programként.

...

Az egy következő kérdés lesz, hogy ki maradjon ebben a pártba, mert énszerintem lehet ezekért tenni, hogy ezen a bizonytalankodó emberektől, szélkakasokról ugye már a parlamentben is, igaza van, már mindenki beszél a szélkakasokról és ezek a legnagyobb szélkakasok ugye, és most ők

kodifikátorként lépnek fel, úgyhogy szabaduljunk meg, de most ezt nem tudjuk itt most meghirdetni, de valahogy még a parlamenti képviselőknél is én fölvetem most a gondolatot majd foglalkozunk vele, adjunk szabad kezet minden képviselőnek, minden párttag képviselőnek. Van egy ilyen, van a játékban ilyen valami helycserés játékos, most nem tudom, ezt a helyet, most mindenki keresse meg a helyét, s az maradjon párttag, aki úgy érzi, hogy itt a helye. Én ilyen lépéssel is én szerintem nem bomlanánk, hanem konszolidálnánk, mert azt remélem, hogy, hogy azért egy meghatározó mag döntő szerepet játszott abba meg tudna maradni a parlamentben. Köszönöm szépen.